

ЮРИДИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ: СУСПІЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

JURIDICAL CONFLICTOLOGY: PUBLIC NEED AND PROSPECTS OF STUDY SUBJECTS

Переш І.Є.,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Зан М.І.,

юридичний факультет
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Наукова стаття присвячена необхідності запровадження у вищих навчальних закладах юридичного спрямування окремої дисципліни під назвою «Юридична конфліктологія». Вона повинна стати невід'ємним базовим елементом формування професійної майстерності юриста, ґрунтовно, повно та всебічно висвітлювати актуальні питання юридичної конфліктології, а її розвиток буде сприяти виробленню єдиних, уніфікованих правових шляхів попередження та розв'язання юридичних конфліктів.

Ключові слова: конфліктологія, юридична конфліктологія, навчальна дисципліна «Юридична конфліктологія», кваліфікована підготовка студентів-юристів.

Научная статья посвящена необходимости введения в высших учебных заведениях юридического направления отдельной дисциплины под названием «Юридическая конфликтология». Она должна стать неотъемлемым базовым элементом формирования профессионального мастерства юриста, основательно, полно и всесторонне освещать актуальные вопросы юридической конфликтологии, а ее развитие будет способствовать выработке единых, унифицированных правовых путей предупреждения и разрешения юридических конфликтов.

Ключевые слова: конфликтология, юридическая конфликтология, учебная дисциплина «Юридическая конфликтология», квалифицированная подготовка студентов-юристов.

Scientific article is devoted to the necessity of introducing in higher educational establishment of juridical direction separate discipline under the title «Juridical Conflictology». It should be an integral basic element for formation of professional excellence of lawyer, thoroughly and across-the-board to clarify the topical issues of juridical conflictology and its development would promote the work-out of united and uniformed legal ways for preventing and solving of juridical conflicts.

Key words: conflictology, juridical conflictology, training discipline «Juridical Conflictology», qualified preparation of law students.

Останні події розвитку української державності характеризуються значним загостренням конфліктогенності політичного та соціального життя, зростанням напруги на рівні внутрідержавних та міжнародних відносин.

У таких умовах надзвичайно актуальним і своєчасним є впровадження дієвого комплексу теоретичних напрацювань та практичних засобів, які дозволять вирішити проблеми внутрішньополітичного та суспільного порядку, внесуть елемент ясності та конкретності у процес стабілізації соціальних відносин, запропонують конкретні шляхи розв'язання та виходу зі спірних ситуацій.

Зрозуміло, що розробка комплексу вищенаведених дій вимагає трудомісткості праці та певного часового проміжку. Але розпочинаючи його створення ми повинні усвідомлювати, що дієвість такого комплексу буде залежати від тієї основи, яка буде закладена в його фундаменті.

Такою основою, початковим базисом безперечно мають виступати теоретичні знання, навички, якими повинні оволодіти студенти – майбутні фахівці-юристи під час навчання. Вони мають усвідомити три основні аспекти:

- по-перше, правова сфера за своїм походженням та функціонуванням є повністю конфліктною. Суддя

– підсудний, прокурор – адвокат, злочинець – жертва – це сторони, що мають протилежні інтереси, ціннісні орієнтації, мотиви, установки. І взаємини між цими сторонами не можуть бути неконфліктними [1, с. 397];

- по-друге, діяльність державних органів, установ, підприємств, недержавних організацій є складним механізмом, системою, що вказує на необхідність для їх керівників, спеціалістів, рядових службовців оволодіти знаннями і навиками в сфері управління та вирішення конфліктів. Необхідно отримати такі ґрунтовні теоретичні і практичні знання, які дозволять здійснити належну правову кваліфікацію конфлікту, спрямувати його у правове русло, ефективно врегулювати;

- по-третє, система сучасної юридичної освіти, правозастосовча практика та правоохоронна діяльність націлюють юриста на знання права, вміння застосовувати та охороняти правову норму, не враховуючи і недооцінюючи при цьому прийоми та методи психології і загальної конфліктології [2, с. 67]. Це робить майбутніх юристів вразливими в професійній діяльності, оскільки знання тільки правових норм є недостатнім аргументом для пошуку компромісу та вирішення спірних, конфліктних ситуацій. Ця обставина є стимулом для звернення юристів до питань юридичної конфліктології.

Поєднання вищенаведених аспектів і беззаперечність факту конфліктності правової сфери, загалом соціальної сфери ставить перед сучасною вищою юридичною освітою вимогу якісного, ґрунтовного, повного та всебічного висвітлення актуальних питань юридичної конфліктології, що, в свою чергу, вимагає запровадження у вищих навчальних закладах правового спрямування окремої дисципліни під назвою «Юридична конфліктологія».

Зрозуміло, що таке нововведення носить науково-дискусійний характер та ставить перед нами ряд запитань. Зокрема, які аргументи можна навести на користь необхідності запровадження такого навчально-наукового напрямку, як юридична конфліктологія; і взагалі, чи можемо ми вважати юридичну конфліктологію самостійною навчальною дисципліною з власним предметом та завданнями дослідження?

Запровадження юридичної конфліктології як окремої навчальної дисципліни, по-перше, обумовлене соціальною необхідністю підготовки нових спеціалістів-юристів для публічної та приватноправової сфер. У повсякденному житті ми є свідками безлічі різноманітних соціальних конфліктів, які перебувають у сфері правового регулювання і вирішуються юридичними засобами. Так, правоохоронні та правозастосовчі органи, а зрештою всі фахівці-юристи, значну частину своєї діяльності присвячують аналізу, розслідуванню, розв'язанню та запобіганню конфліктів. Проте вищезазначена діяльність потребує оволодіння не тільки стандартним набором юридичних знань, але й специфічними навиками, вміннями та методами щодо управління, вирішення та попередження юридичних конфліктів. Повний спектр таких знань може надати тільки окрема наука, яка буде спеціалізуватися виключно на питаннях юридичних конфліктів.

По-друге, враховуючи нещодавні події в Україні та її майбутній європейський розвиток можна спрогнозувати проведення цілого комплексу дій щодо реформування економічної, політичної, правової, освітньої та інших галузей. Такий процес закономірно буде супроводжуватися безліччю протиріч, які можливо буде вирішити та подолати тільки за допомогою методологічно правильного застосування комплексу антикризових засобів у поєднанні із практичними досягненнями загальної та юридичної конфліктології. При цьому лівову частку роботи юристів слід зосередити не на проблемах вирішення юридичних конфліктів, а на питаннях їх запобігання. Не дати конфлікту виникнути значно простіше, безболісніше, економічніше, ніж його вирішувати.

Таким чином, впровадження в навчальний процес нової дисципліни «Юридична конфліктологія» обумовлюється потребами суспільної та юридичної практики, необхідністю розробки методології та методики запобігання юридичним конфліктам, підготовки фахівців-юристів, що здатні осмислити сутність та природу конфліктів.

Деякі опоненти можуть заперечити судження щодо необхідності інституювання юридичної конфліктології в окрему наукову дисципліну, апелюючи

тим, що під час навчання студенти-юристи отримують певну кількість знань із загальної конфліктології в рамках вивчення таких дисциплін, як соціологія, соціологія права, філософія права, психологія та ін.

Вивчення конфлікту як самостійного соціального явища розпочиналося в межах двох дисциплін – соціології та правознавства. На сьогоднішньому етапі ми можемо виділити вже більше десятка дисциплін, що займаються вивченням конфлікту: історичні науки, педагогіка, політологія, правознавство, психологія, соціологія, філософія та ін. [3, с. 32-33], які основну увагу зосереджують на окремих питаннях мотивації конфлікту, механізмах і формах його протікання, досліджують конфлікти в різноманітних соціальних групах і інститутах [4].

Наслідком такого яскраво вираженого міждисциплінарного підходу до вивчення і дослідження соціальних конфліктів була поява самостійної науки – конфліктології, що вивчає закономірності і механізми виникнення, розвитку, припинення та попередження конфліктів, принципи і технології управління ними, проте не входить у перелік обов'язкових дисциплін, що вивчаються в юридичних закладах освіти.

Цей факт ще раз переконує нас, що студенти-юристи не отримують не тільки всього комплексу необхідних, ґрунтовних, спеціалізованих знань та навиків, які стосуються юридичної конфліктології, випливають із специфіки професії правника, але й базових знань із загальної конфліктології. Ті роздрібнені загальні знання про конфлікти, які студенти отримують під час вивчення соціології та соціології права, психології і юридичної психології, філософії та інших дисциплін, є вкрай недостатніми для професійної діяльності майбутнього фахівця-юриста. Єдиним правильним виходом з такої ситуації буде повноцінний розвиток юридичної конфліктології як науки і навчальної дисципліни.

Юридичну конфліктологію слід вважати виключно юридичною дисципліною, яка нерозривно пов'язана з теорією права, соціологією права, філософією права та юридичною психологією. Із цієї позиції слід відстоювати тезу про те, що юридична конфліктологія є автономною міждисциплінарною наукою, яка утворилася на стику загальної конфліктології та юридичних наук, має власний предмет дослідження, який включає в себе не тільки вивчення правової природи, причин, механізмів, динаміку юридичних конфліктів, але й розробку шляхів, механізмів їх запобігання, попередження та вирішення.

Юридична конфліктологія вивчає ті конфлікти, які характеризуються правовим аспектом, правовою позицією, пов'язані із реальними правовими відносинами. Основним її завданням є встановлення можливості впливу правових норм на зародження, розвиток, вирішення, запобігання та попередження конфліктів, підвищення ефективності такого впливу [5, с. 14], зміцнення методологічної та методичної підготовки майбутніх юристів до дій у конфліктних ситуаціях. Юридична конфліктологія є професійно спрямованою навчальною дисципліною з підготовки спеціалістів правознавців, сприятиме пізнанню

студентами не тільки філософсько-правових, але й психолого-соціологічних явищ і закономірностей, які виникають у соціальній сфері, регулюються нормами права.

Таким чином, наукова дисципліна «Юридична конфліктологія» є невід'ємним базовим елементом формування професійної майстерності фахівців юристів, а її розвиток буде сприяти виробленню єдиних, уніфікованих правових шляхів попередження

та розв'язання юридичних конфліктів, відмову від застарілих, недієвих механізмів вирішення спірних конфліктних ситуацій.

Але все це буде можливим тільки після інституалізації юридичної конфліктології як окремої, самостійної навчальної дисципліни, яка повинна стати тим базисом, завдяки якому суспільство та держава зможе уникнути дестабілізаційних процесів державотворення та розвитку суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жигачев Г.А. Юридическая конфликтология: становление и перспективы развития. Наука в современном мире / Г.А. Жигачев // Материалы I Международной научно-практической конференции (1 апреля 2010 г.) / Под ред. Г.Ф. Гребенщикова. – М. : Компания Спутник+, 2010. – С. 397–400.
2. Худойкина Т.В. Юридическая конфликтология в системе подготовки будущих юристов / Т.В. Худойкина // Интеграция образования. Федеральный научно-методический журнал. – 2006. – № 1. – С. 67–71.
3. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология / А.Я. Анцупов, А.И. Шипилов. – М. : ЮНИТИ, 2000. – 551 с.
4. Единство и многообразие социальных конфликтов / Росс. ассоц. междунар. Права ; Под ред. Щербаковой Н.В. – Ярославль, 2001. – 219 с.
5. Юридическая конфликтология / отв. ред. В.Н. Кудрявцев. – М. : Изд-во ИГиП РАН, 1995. – 316 с.